

Arbeidsprogram 2001-2003

Nordregio 2001

Nordregio Working Paper 2001:1
ISSN 1403-2511

Nordregio - the Nordic Centre for Spatial Development
PO Box 1658
S-111 86 Stockholm, Sweden
Tel. +46 8 463 5400, fax: +46 8 463 5401
e-mail: nordregio@nordregio.se
website: www.nordregio.se

Nordic co-operation

takes place among the countries of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden, as well as the autonomous territories of the Faroe Islands, Greenland and Åland.

The Nordic Council

is a forum for co-operation between the Nordic parliaments and governments. The Council consists of 87 parliamentarians from the Nordic countries. The Nordic Council takes policy initiatives and monitors Nordic co-operation. Founded in 1952.

The Nordic Council of Ministers

is a forum for co-operation between the Nordic governments. The Nordic Council of Ministers implements Nordic co-operation. The prime ministers have the overall responsibility. Its activities are co-ordinated by the Nordic ministers for co-operation, the Nordic Committee for co-operation and portfolio ministers. Founded in 1971.

Stockholm, Sweden
2001

Innhold

INNHold	3
FORORD	5
1. EUOPAKARTET ER I FORANDRING	7
1.1. <i>Norden, Europa og nærområdene</i>	7
1.2. <i>Felles utfordringer for Nordens land og regioner</i>	8
2. NORDREGIOS ROLLE OG VIRKSOMHETSOMRÅDER	9
2.1. <i>Den nordiske dimensjonen</i>	9
2.2. <i>Forskning og anvendelse</i>	12
3. AKTIVITETER 2001 – 2003	14
3.1. <i>Komparative indikatorer for romlig utvikling</i>	14
3.2. <i>Planlegging og bypolitikk</i>	15
3.3. <i>Regionalpolitikk og regional næringspolitikk</i>	17
3.4. <i>Bærekraftig utvikling og miljøspørsmålenes plass i planlegging og regionalpolitikk</i>	21
4. ORGANISERING	23
4.1. <i>Personalet</i>	23
4.2. <i>Prosjektrettet organisering</i>	23
4.3. <i>Nettverk og arena for samarbeid</i>	24
4.4. <i>Basisfinansiering og oppdragfinansiering</i>	25

Forord

Nordens og Europas geografi er i stadig forandring, som følge av EU-utvidelser, økonomisk og kulturell globalisering, kravene til en miljømessig, økonomisk og sosial bærekraftig utvikling og betydelige befolkningsmessige endringer. Samtidig får internasjonale avtaler økende betydning for nasjonal politikk. Dette påvirker alle Nordens land og regioner, de sentralt så vel som de perifert lokaliserte. Å forstå den romlige utviklingen og policyutviklingen i det egne landet og i andre land, og å se sitt eget lands og sin egen regions situasjon i en internasjonal sammenheng, blir derfor stadig viktigere.

Nordregio er på dette området et kunnskapssenter for regioner og sentrale myndigheter i de nordiske landene. Nordregio ser ulike nasjonale og internasjonale utviklingstrekk i sammenheng og tolker disse til bruk i policysammenheng og forskning. Nordregio er også et kontaktpunkt for dem som behøver kunnskap om den romlige utviklingen og politikken i de nordiske landene.

Nordregio ble etablert av Nordisk Ministerråd den 1. juli 1997, etter forslag fra en arbeidsgruppe med medlemmer fra alle de fem nordiske land. Etableringen tok utgangspunkt i erfaringer fra 30 år med felles nordiske institusjoner innen samfunnsplanlegging og regionalpolitikk. Virksomheten ved NordREFO (Nordisk institutt for regionalpolitisk forskning, etablert 1967), Nordplan (Nordiska institutet för samhällsplanering, etablert 1968) og NOGRAN (Nordiska gruppen för regional analys, etablert 1979) dannet grunnlaget for det nye instituttet.

I dette notatet legger Nordregios styre fram det program instituttet vil arbeide etter i de neste tre årene. Dette er det andre arbeidsprogrammet for Nordregio. Det første dekket årene 1998-2000, dvs. instituttets oppbyggingsfase. Det nye programmet beskriver det innholdsmessige fokus for et institutt som har nådd sine første mål og som nå strekker sine ambisjoner ytterligere. Styringen av nordiske institusjoner skjer gjennom treårige kontrakter, der basisfinansieringen fra Nordisk Ministerråd og de konkrete resultatmålene blir avtalt. De kvantifiserbare produksjonsmålene er i tråd med dette avtalt i en kontrakt for årene 2001-03 mellom NMR og Nordregio, og finnes derfor ikke med i dette arbeidsprogrammet.

Arbeidsprogrammet bygger på to utgangspunkter. Det *første* er de policydokumenter som styrer det nordiske samarbeidet generelt og det regionalpolitiske samarbeidet spesielt. I oktober 2000 la det såkalte "Vismannspanelet" fram sin rapport om det nordiske samarbeidets framtidige utfordringer. Her pekes det på en rekke viktige trender av vesentlig betydning for utviklingen i de nordiske landene – de fleste med klare romlige dimensjoner.

Det nordiske regionalpolitiske samarbeidsprogrammet 2001-2005 uttrykker regionalministrenes og den nordiske embetsmannskomiteéns prioriteringer for perioden. Her vektlegges forholdet mellom Norden og Europa og mellom Norden og nærområdene, og behovet for målrettet erfaringsutveksling og kunnskapsutvikling

understrekes. I samarbeidsprogrammet står det om Nordregio: *For regionalpolitikken i Norden er det viktig å ha et spesialisert institutt på høyt faglig nivå som med nordiske forutsetninger kan arbeide med regionalpolitikk på den europeiske arena.*

Det *andre* utgangspunktet de erfaringer vi har vunnet i Nordregios første tre år. På oppdrag av Nordisk embetsmannskomiteé for regionalpolitikk (NERP) har KPMG og NIBR evaluert Nordregios arbeid så langt. Evalueringen konkluderer med at Nordregio har arbeidet i tråd med målsettingene og med en god balanse mellom de ulike typer aktiviteter. Virksomheten har høy relevans og bidrar til *nordisk nytte*. Instituttet har vist høy produktivitet og god ressursutnyttelse, og våre publikasjoner scorer høyt både på kvalitet og relevans. Evalueringen peker på at målsettingene kan bli mer konkrete, at den komparative forskningen og rollen som plattform for samarbeid og erfaringsutveksling mellom forskere og myndigheter er viktig og bør videreutvikles, og at den vitenskapelige publiseringen bør gis økt plass.

Arbeidsprogrammet for 2001-03 er i hovedsak en videreføring av programmet for forrige periode. Vårt innholdsmessige og geografiske fokus er det samme, men prioriteringene er klarere. Det nye programmet tydeliggjør vår rolle som kunnskapsprodusent og –formidler og legger vekt på god kommunikasjon både med brukerne i forvaltningen og med forskersamfunnet. Som en illustrasjon og konkretisering av Nordregios aktiviteter har vi på de neste sidene inkludert eksempler på de prosjekter vi har arbeidet med i den perioden som nå avsluttes.

Vi håper at planleggere på lokalt, regionalt og sentralt nivå, så vel som forskere i Norden og i Europa ellers, vil finne det interessant å ta del i Nordregios virksomhet.

Stockholm, 15. desember 2000

1. Europakartet er i forandring

1.1. Norden, Europa og nærområdene

I løpet av noen få år er Europakartet tegnet om, og prosessen er ikke over. Den sikkerhetspolitiske situasjonen er vesentlig endret de siste ti årene, og fokus er flyttet fra krigstrusselen til trusler mot miljø og rettsikkerhet. I samme periode er både NATO og EU utvidet. En ny omfattende EU-utvidelse er under planlegging. Samtidig er det fortsatt viktige uløste problemstillinger knyttet til utviklingen i Russland. Det nordiske samarbeidet har derfor utvidet sitt geografiske interessefelt mot nærområdene og Europa, og i EU-sammenheng fremheves *den nordlige dimensjon*.

Næringslivet er de siste årene blitt stadig mer internasjonalt. Dette har betydelige romlige konsekvenser. Den pågående globaliseringen av økonomi og kultur påvirker den regionale balansen, mellom land så vel som mellom regioner i samme land. Informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT) er i rask utvikling, noe som åpner for økt samhandling over store geografiske avstander. På den ene siden innebærer globaliseringen og IKT-utviklingen en tiltakende internasjonal nettverksorganisering der nasjonalstater og regioner betyr mindre. På den andre siden blir regionale spesialiteter og utvikling av kompetansekjerner stadig viktigere for konkurranseevnen og den økonomiske utviklingen. Vi kan se en tendens til at byområder knyttes sammen i nettverk uavhengig av nasjonsgrenser, og at forskjellene mellom landenes sentrum og periferi øker. Samtidig ser vi voksende ulikheter innad i byregionene.

Arbeidet med å fremme en miljømessig, økonomisk og sosialt bærekraftig utvikling vil få vesentlig betydning for den måten vi innretter våre samfunn på. Tiltak på dette området vil også kunne få romlige konsekvenser. Et EU-direktiv om planers og programmers innvirkning på miljøet skal nå implementeres i EU- og EØS-landene. Et godt miljø er dessuten viktig som konkurransefortrinn og en forutsetning for økonomisk utvikling. Synet på natur- og kulturarven er under endring og disse miljøverdiene tillegges større vekt både som identitetsskaper og i forbindelse med næringsutvikling.

Den demografiske utviklingen er bekymringsfull i hele Europa, i og med at dagens balanse mellom yrkesaktiv og ikke-yrkesaktiv befolkning er i ferd med å endres. Dette øker presset på de omfordelende velferdsordningene. I en rekke periferiregioner går befolkningstallet ned som følge av netto utflytting og negativt fødselsoverskudd. Samtidig vokser storbyer og metropoler, noe som medfører press på infrastrukturen i disse områdene.

Romlig utvikling

Begrepet *romlig utvikling* (*spatial development* på engelsk) dekker summen av de fagområdene som er knyttet til regional utvikling, regional næringsutvikling, byutvikling og fysisk funksjonell planlegging – dvs. som er opptatt av geografiske/romlige forandringer og mulighetene for gjennom politikk å påvirke disse.

Kombinasjonen av disse utviklingstrekkene gir nye romlige mønstre. Noen regioner vil oppleve økonomisk vekst og befolkningsøkning. Andre områder kan bli liggende i utkanten av eller mellom vekstregionene. Flere periferiregioner står foran omfattende omstrukturering. I sum innebærer dette betydelige muligheter og utfordringer for den romlige utviklingen i Europa og Norden.

1.2. Felles utfordringer for Nordens land og regioner

For de nordiske land er de internasjonale politiske, økonomiske og demografiske prosessene av stor betydning. Hele Norden ligger i Europas periferi, de nordlige delene kan t.o.m. karakteriseres som en ultraperiferi i europeisk sammenheng. Globaliseringsprosessene kan forventes å få andre utslag her enn i mer sentrale deler av Europa. Vilkårene for regional utvikling i nordområdene og nordområdenes strategiske posisjon er derfor av felles interesse for de nordiske land og områder.

Norden utgjør en betydningsfull del av Østersjøregionen, der den økonomiske og politiske integrasjonen over nå utvikles i rask takt. Øresundsbroen forventes å medføre en sterkere økonomisk integrasjon spesielt mellom Sjælland og Skåne. Den kommende EU-utvidelsen vil medføre nye utfordringer og muligheter for de nordiske land. Disse prosessene er av stor interesse for utviklingen i Norden.

Det er nå bare Færøyene og Grønland som står utenfor EU/EØS-samarbeidet. Alle de nordiske land og områder vil delta i EUs regionalpolitiske programmer i perioden 2000-06. Færøyene har startet forhandlinger med Danmark om vilkårene for selvstendighet og må, dersom dette blir en realitet, gjennomgå sitt forhold til andre land. EU/EØS-reglene for statsstøtte gjelder den nasjonale nærings- og regionalpolitikken i alle nordiske land. Alle landene skal implementere EUs miljødirektiver. Regelverket for strukturfondene og internasjonale avtaler på jordbruksområdet har stor betydning for utformingen av den nasjonale politikken. På områder som ikke er avtalefestet, som f.eks. innen planlegging og bypolitikk, tjener EU-samarbeidet som inspirasjonskilde og rettesnor for nasjonal politikk. Det er derfor av vesentlig betydning for Norden at de problemstillinger som er viktige her kommer opp på den internasjonale agendaen, både i det politiske samarbeidet og i forskningssamarbeidet. Det er også viktig for nordiske land og regioner å være oppdatert på policyutviklingen internasjonalt på de områder som berører dem.

Nordregio 1998-2000

- Noen økonomiske nøkkeltall fra første treårsperiode:
 - Totale inntekter: SEK 64,1 mill.
 - Basisfinansiering fra NMR utgjorde 53%, oppdrag fra NMR 14% og inntekter fra andre oppdragsgivere 33%.
- Høsten 2000:
 - 26 ansatte fra åtte land
 - 92 prosjekter under arbeid med en gjennomsnittlig størrelse på SEK 450.000
 - 66% av prosjektene er innen FoU, 18% innen undervisning og 16% innen kunnskapsformidling

Norden har flere særtrekk som er interessante i et større perspektiv, dvs. for land utenfor Norden. De nordiske landene har desentraliserte forvaltningsstrukturer og et utviklet lokaldemokrati. Norden er en av de best integrerte delregionene i Europa, noe som både gir noe å forsvare og erfaringer til nytte for andre. Kanskje spesielt innen planlegging og regionalpolitikk har vi i de nordiske velferdsstater erfaringer som er av være av interesse for andre land. Våre råvarebaserte regioner reiser særlige problemstillinger mht. ensidighet i økonomien og krav om en langsiktig bærekraftig ressursforvaltning. De miljømessige forutsetningene er andre enn i Sentraleuropa og vårt forhold til naturverdiene kanskje også annerledes. Vår befolkningsstruktur, med en i europeisk sammenheng spredt bosetting og små byregioner også i Nordens mest sentrale deler, skaper spesielle forutsetninger for romlig utvikling. Generelt er det grunn til å hevde at vi i Norden låner teorier som kan bidra til å forklare romlig utvikling, mer enn vi utvikler nye teorier. Dette innebærer en spesiell utfordring når det gjelder å tilpasse teoriimporten til bruk i vår sammenheng. Det er også en utfordring å ta vare på det nordiske samarbeidet i en tid der andre samarbeidsprosesser har større dynamikk.

Også når det gjelder den regionale utviklingen *innen* landene er det mange felles problemstillinger. Dette gjelder periferiens situasjon, det gjelder landsbygdens og de spredtbygde områdenes situasjon, og det gjelder byenes og vekstregionenes situasjon. I alle landene er det utfordringer for planlegging og politikk knyttet til befolkningsvekst og flaskehalser i infrastruktur i noen regioner, og befolkningsnedgang og strukturendringer i andre. Forholdet mellom byene og deres omland er et tema av økende betydning. Forvaltning av kulturverdier og naturverdier blir viktigere i økonomisk sammenheng. I alle landene fokuserer man nå på modeller for sektor-overgripende romlig utviklingsplanlegging.

2. Nordregios rolle og virksomhetsområder

2.1. Den nordiske dimensjonen

Nordregios oppgave er å ta fram underlag for en politikk som støtter de felles nordiske interessene når det gjelder regional utvikling og planlegging. Nordregio skal tolke effektene av fellesutfordringer med åpenbare romlige konsekvenser på områder som globalisering, EUs østutvidelse og miljøpolitikken. Nordregio skal også beskrive og analysere den romlige utviklingen i de nordiske landene og de nasjonale politikkene på dette området, til bruk innen så vel som utenfor de nordiske land.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

When Policy Regimes Meet – Structural Funds in the Nordic Countries 1994-99

Oppdragsgiver: Nordisk embetsmannskomiteé for regionalpolitikk (NÄRP)

Prosjektet er en analyse av strukturfondsprogrammene i de nordiske EU-land, basert på de halvtidsevalueringene som er utført. Boken *When Policy Regimes Meet* beskriver regionalpolitikken i de fem nordiske landene, gir en oversikt over EUs strukturfondsprogrammer i Norden og analyserer hvordan implementeringen av strukturfondsprogrammer har påvirket den nasjonale regionalpolitikken.

Nordregio arbeider gjennom å se kunnskap fra mange berørte politikk- og fagområder og fra flere land i sammenheng. Arbeidet kjenneternes av internasjonale sammenlikninger, bruk av komparative data og av helhetsperspektiv. Nordregio er et *fagmiljø for forskning, dokumentasjon, utredning, rådgivning og undervisning om romlig utvikling på et nordisk og europeisk nivå som kompletterer nasjonale institusjoner og blir ledende på området.*

Dette innebærer at Nordregio skal

- *komplettere nasjonale institusjoner innen vårt kjerneområde romlig utvikling,*
- *være den som legger sammen nasjonal og spesifikk kompetanse til en større helhet og tolker denne kunnskapen i et for de nordiske landene relevant perspektiv,*
- *være et kunnskapssenter for regioner og sentrale myndigheter i de nordiske landene,*
- *være et selvsagt kontaktpunkt for dem som behøver kunnskap om den romlige utviklingen og politikken i de nordiske landene,*
- *skape en arena for utbytte av erfaringer mellom landene og mellom forskere og praktikere.*

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Spatial Development and Planning - Course for Experienced Planners from the Transition Countries of the Baltic Sea Region

Oppdragsgiver: Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik og PHARE Poland.

Oppdraget var å utarbeide et kursprogram samt organisere og gjennomføre en kurs for 35 profesjonelle planerere fra Estland, Lettland, Litauen og Polen. Kursen gikk på sammanlagt fire kursveker, tre i de baltiske länderna och en avslutande exkursionsvecka till Finland och Sverige.

URSA 2000

Oppdragsgiver: Nordregio og deltakeravgifter

URSA gjennomfører tre ukers kurser for tjenestemenn og forskere fra Norden. URSA 2000 hadde 30 deltakere. Kursperiodene ble arrangert i Stockholm, Aalborg og Helsingfors. Årets tema var *lokal og regional næringsutvikling*.

SIRIUS-kurs for svensk strukturfondsadministrasjon

Oppdragsgivere: NUTEK, Stockholm og Glesbygdsverket, Östersund

Et kurs i tre korte deler spesielt tilpasset tjenestemenn som arbeider med svenske strukturfondsprogrammer.

Kulturmiljøet i et dynamisk samfunn – Nordisk videreutdanning

Oppdragsgiver: Kulturmiljøgruppen i Nordisk Ministerråd

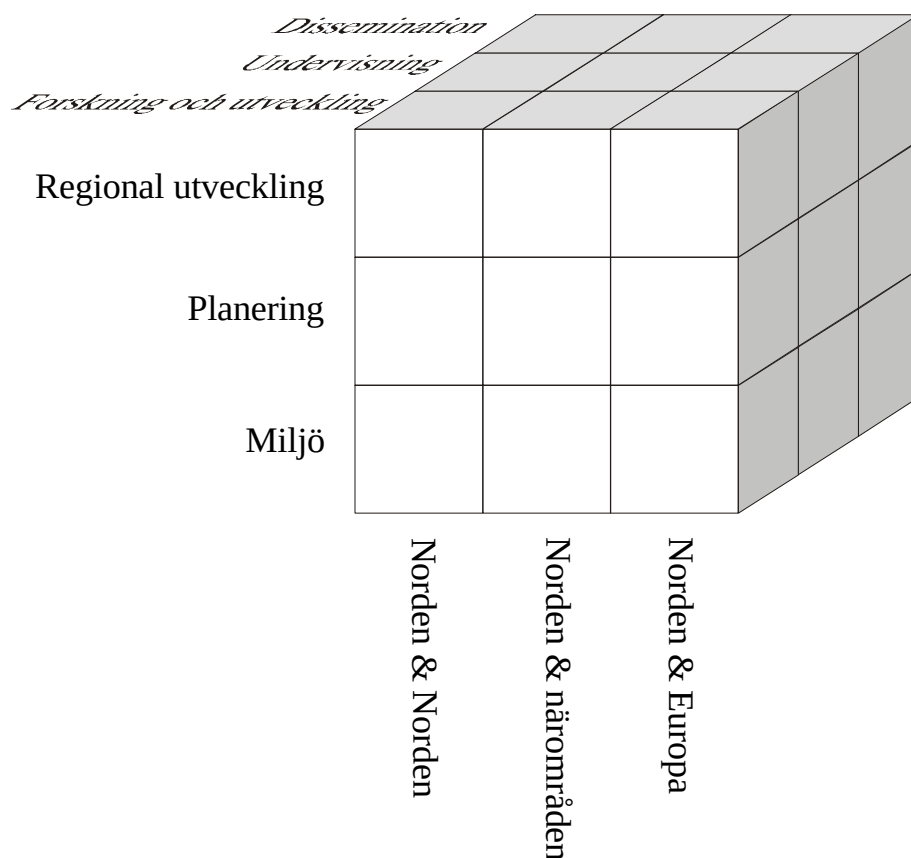
Det er gjennomført to kurs, et i 1998/99 over fem uker og et i 2000 over tre uker, med deltakere fra Norden. Kursene fokuserer på hvordan kulturmiljøet kan bevares og dets verdier utnyttes.

Virksomheten kan defineres i tre dimensjoner:

- Nordregios hovedsaklige *temaområder*: Romlig utvikling og regional politikk, fysisk funksjonell planlegging og bypolitikk, samt bærekraftig utvikling og miljøspørsmålenes plass i planlegging og regional politikk.
- Nordregios hovedsaklige *geografiske fokus*: Norden internt, Norden og nærområdene samt Norden og Europa.
- Nordregios hovedsaklige *virksomhetsformer*: Forsknings- og utviklingsarbeid, undervisning og kunnskapsformidling.

Merverdien av Nordregios virksomhet skapes av syntesen mellom temaområdene, virksomhetsformene og de geografiske dimensjonene. Nordregios styrke er at vi kan bevege oss mellom de ulike komponentene og skape en bedre forståelse som grunnlag for å identifisere utfordringer og å formulere relevante løsninger på de problemstillingene vi står ovenfor. Denne syntesemuligheten er vår egentlige kjernekompetanse.

Med denne bredden i innhold og virksomhetsformer er vi vel tilpasset våre brukeres skiftende behov. Vi utfører dyptgående analyser så vel som mer policyrettede analyser, og gir komparative oversikter over policy- og fagfronten. Resultatene presenteres slik oppdragsgivere og brukere ønsker det - muntlig så vel som skriftlig. Dette kan sammenfattes i følgende matrise:

2.2. Forskning og anvendelse

Å arbeide med syntese krever spesialkompetanse, både i bredden og i dybden. Spesialkompetansen får vi gjennom å rekruttere dyktige forskere til Nordregio, og gjennom å arbeide i nettverk med forskning og forvaltning i de aktuelle landene. I den daglige virksomheten vil vi integrere virksomhetstypene så langt som er mulig, dvs. at vi på samme tema arbeider *både* med forskning, utredninger, undervisning og kunnskapsformidling. Å finne en god balanse mellom aktivitetstypene er viktig, da kvaliteten på utdanningsopplegg og utredninger avhenger av at den forskningsmessige plattformen er tilstrekkelig stor. Hvem som finansierer de enkelte aktivitetene er mindre viktig, så lenge de bidrar til å bygge opp og utvikle vår kunnskap innen fagfeltet, til glede for alle oppdragsgivere.

De tre dimensjonene gir, slik som det er illustrert i figuren ovenfor, spesielt gode muligheter for å arbeide med komparative perspektiver. Nordregio har som en av sine oppgaver å være nettverksbygger, møteplass og arena for forskere og praktikere fra ulike land og regioner. Ved å invitere til diskusjon av utviklingstrender, policyutvikling og forskningsresultater skapes en plattform for samarbeid mellom organisasjoner og personer med samme type oppgaver.

Vi deler virksomheten ved Nordregio inn i tre typer:

Den første er forskning og utredning. Dette er den volummessige største del av virksomheten, og utgjør et grunnlag for de øvrige aktivitetene. Forskningsarbeid utføres i tråd med god vitenskapelig praksis og skal, ut over rapporten til oppdragsgiver, også rapporteres i vitenskapelige sammenheng (konferanser, tidsskrifter). Utredningsprosjekter har et mer direkte anvendt formål. De skal også bygge på vitenskapelig metode og underlag. Forsknings- og utredningsprosjekter kan være både nasjonale og internasjonale, men vi søker i alle prosjekter å inkludere internasjonalt komparative perspektiver.

Det oppdrag vi får fra Nordisk Ministerråd gjennom basisfinansieringen er et viktig plattform for vår FoU. Nordisk Ministerråd forventes også være en viktig oppdragsgiver for enkeltprosjekter. Vi arbeider videre for EU-kommisjonen, på EU-programmer, på oppdrag fra nordiske land og regioner, med finansiering fra nasjonale og europeiske forskningsprogrammer og for andre oppdragsgivere innenfor og utenfor Norden. Erfaringene fra den første programperioden tilsier at vi framover skal ta flere egne initiativ og anstrenge oss for å komme i bedre inngrep med nasjonale forskningsråd i de nordiske land. Det innholdsmessige fokus for FoU-virksomheten beskrives i kapittel 3.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

SIRIUS Autumn School 2000

Oppdragsgivere: Deltakeravgifter

Et seks dagers intensivkurs i Stockholm med fokus på romlig utvikling innen EU, samspillet by-land, romlig planlegging og transnasjonale strukturfondsprogrammer.

Vårt andre arbeidsområde er undervisning. Nordregio er en møteplass for diskusjonen av romlig analyse, planlegging og politikk. Undervisningsaktivitetene kan deles i tre:

- URSA, *Urban and Regional Studies Academy*, retter seg mot forvaltningen i de nordiske land og regioner. Kursene arrangeres hvert år og går over tre uker. URSA gir et overblikk over de romlige problemstillingene og utviklingen på de relevante politikkområder i Norden og Europa. Hvert år er det et tema med fokus på aktuelle problemstillinger. URSA er de kurstilbud som prioriteres når det gjelder bruken av basisfinansieringen fra Nordisk Ministerråd.
- SIRIUS, *School for International Regional Development Studies*, er vårt europeiske undervisningstilbud, etablert i samarbeid med University of Strathclyde. SIRIUS fokuserer på EU-policies på det romlige området og er rettet spesielt mot forvaltningen i nåværende og kommende EU-land.
- Vi gjennomfører i tillegg kurser av ulike omfang på oppdragsbasis, innenfor alle våre temaområder.

Undervisningen skal som hovedregel være forskningsbasert, og den bygger for en stor del på de øvrige aktivitetene ved instituttet og de faglige nettverk vi har. Kurser og seminarer gir, i tillegg til undervisningen, viktige bidrag til utvikling av nettverk blant praktikere fra flere land. De bidrar til vår oversikt over forholdene i ulike land og regioner, de gir mulighet til å formidle resultater fra de oppdragsprosjekter vi arbeider med, og diskusjonen gir innspill til formulering av nye problemstillinger. I den utstrekning deltakerne ønsker at kursene skal kunne inngå i en formell utdanning, legger vi til rette for at det kan avlegges eksamen ved et universitet.

Kunnskapsformidling er den tredje aktivitetsformen ved Nordregio. Å stimulere debatten om den romlige utviklingen, og å sørge for at resultatene av vårt arbeid blir kjent, er vesentlige oppgaver. En synlig posisjon i den faglige debatten er nødvendig for å fylle funksjonen som et kompetansesenter for de romlige problemstillingene. Nytt av vår virksomhet er nært knyttet til at interessante og relevante resultater blir kjent og benyttet av beslutningsfattere i de nordiske landene. Den samlede ressursanvendelsen innen kunnskapsformidling utgjør en stor del av Nordregios budsjett. I løpet av programperioden vil vi derfor gjennomgå hele dette arbeidsområdet med sikte på økt kostnadseffektivitet.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

North

Oppdragsgiver: Nordregio.

North er vårt tidsskrift for nyheter og debatt om den romlige utviklingen. Målgruppen er de som arbeider innen forvaltning og forskning. North utkommer med seks numre pr. år.

NEBI Yearbook

Oppdragsgivere: Nordregio og 16 partnere i Norden og Tyskland

NEBI Yearbook er en årbok for oppfølging av *North European and Baltic Sea Integration*. Boken utkom første gang i 1998. Den utgis på Springer Verlag.

Tidsskriftsartikler, rapporter og arbeidsnotater er de tradisjonelle formene for resultatrapportering fra forsknings- og utredningsinstitutter. Skriftlig rapportering er

en nødvendig del av prosjektarbeidet og en sentral del av leveransen til oppdragsgiver. Nordregio har derfor både en rapportserie og en working paper-serie. Dessuten skjer mye publisering i oppdragsgivernes regi, gjennom artikler i vitenskapelige og policyorienterte tidsskrifter og som bokutgivelser. Framover vil vi fortsatt fokusere på kvaliteten i våre egne publikasjoner. For å nå bredere ut vil vi legge økt vekt på elektronisk publisering og på kunnskapsformidling gjennom tidsskrifter og publikasjoner som er utgitt av andre enn Nordregio.

Nordregios oppgaver når det gjelder å holde oversikt over kunnskaps- og policyutviklingen innen våre fagområder innebærer at vår informasjonsaktivitet skal omfatte betydelig mer enn de FoU-prosjektene vi selv arbeider med. Tidsskriftet *North* har nå eksistert i 11 år, men opplaget synker. Som erstatning for *North* vil vi derfor lansere to nye tidsskrifter, et som er direkte rettet mot forvaltningen i Norden og et elektronisk vitenskapelig tidsskrift rettet mot forskersamfunnet.

På kort tid er Internett blitt en viktig informasjonskanal. Nordregios hjemmeside og vårt elektroniske nyhetsbrev *Bifröst* er de viktigste kanalene for generell formidling av kunnskap om instituttet og prosjektene. På hjemmesiden legger vi ut publikasjoner, karter og statistikk til gratis bruk. Bruken av Internett åpner også for en mer interaktiv service ovenfor våre brukere. En elektronisk tjeneste der vi besvarer konkrete spørsmål om romlig utvikling og politikk er derfor under utvikling.

3. Aktiviteter 2001 – 2003

I forrige kapittel beskrev vi Nordregios virksomhetsformer rent generelt. I dette kapitlet skal vi gå inn på de temaområdene vi vil fokusere på de neste tre årene.

3.1. Komparative indikatorer for romlig utvikling

Etter hvert som politikken og planleggingen internasjonaliseres, blir det viktig å kunne beskrive samfunnsforhold og forutsetninger i de nordiske land på en måte som både vi selv og andre forstår. Vi må unngå å ”jämföra äpplen med päron”. Vi har også sett eksempler på at de nordiske lands og regioners særtrekk kommer for dårlig fram

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Bakgrundsanalys för VASAB 2010+

Oppdragsgiver: Interreg II C Baltic Sea, via PLANCO Consulting GmbH, Essen, Tyskland.

Nordregio hade ansvaret för koordineringen av den empiriska bakgrundsanalysen för ”VASAB 2010+ Spatial Development Action Programme”, omfattande bl.a. generell socioekonomisk utveckling, handel, transporter, stadssystem samt kultur- och naturskydd.

når komparative data presenteres på europeisk nivå. Det er derfor et stort behov for å forstå og utvikle de indikatorene vi bruker når Nordens forutsetninger skal beskrives i en større sammenheng

Det oppstår stadig behov for innsamling og utvikling av nye indikatorer i og med at nye saksfelt kommer i fokus. Stikkord her kan være innovasjonsprosesser og den ”nye økonomien”, miljøfaktorenes økte betydning for regional utvikling, samt den økte interessen for bypolitiske problemstillinger. Dessuten skjer det endringer i geografisk forstand når nærområdebegrepet omdefineres og EU utvides.

For Nordregio blir derfor utfordringen

- å empirisk beskrive nordiske land og regioner i en internasjonal sammenheng og gi muligheter for relevant komparasjon,
- å konkretisere de nordiske særtrekkene i en allmenneuropeisk kontekst, og
- følge med i den bredere europeiske diskusjonen om utvikling av nye indikatorer.

Vårt arbeid i perioden 2001-03 skal i første rekke bestå av

- innsamling, harmonisering og utvikling av komparative regionale sosioøkonomiske data for Norden, nærområdene og Europa,
- analyse, presentasjon og distribusjon av disse dataene – skriftlig, muntlig og i elektronisk form,
- oppfølging av relevante internasjonale indikatorer med vekt på nærområdene, og
- deltakelse i et mindre antall strategiske viktige eksterne prosjekter som gir kunnskap om og tilgang til indikatorer og data.

3.2. Planlegging og bypolitikk

Behovet for å se den samfunnsutviklingen i romlig/territoriell sammenheng blir stadig større. Den fysiske *planleggingen* har gått fra å være en tilrettelegger for utbygging av boliger og infrastruktur til å bli et virkemiddel i den økonomiske politikken og miljøpolitikken. Naturmiljøhensyn og kulturmiljøhensyn ses oftere enn før i sammenheng, og samtidig ses bevaring av miljøarven som en verdi for regional økonomisk utvikling. Dette er tydelig i *European Spatial Development Perspective (ESDP)*, det perspektivnotatet som de 15 EU-landene vedtok i 1999. Her heter det også at planleggingens territorielle fokus må endres slik at funksjonelle regioner ses i sammenheng. Spesielt pekes det på behovet for å se på forholdet mellom by og land på en ny måte, og for en bedre integrasjon av bypolitikk og regional politikk.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Profile of Baltic States' Regions

Oppdragsgiver: Nordisk ämbetsmannakommité för regionalpolitik

Socioøkonomiska profiler är producerade för samtliga regioner i de tre Baltiska länderna. Arbetet utfördes i samarbete med forskare i respektive länder, där Nordregio ansvarade för koordineringen av arbetet, bearbetningen av data- och kartmaterialet samt en sammanfattande analys där regionerna presenterades i ett vidare internationellt perspektiv.

Bypolitikk er et område som har fått økt oppmerksomhet de siste årene. De større byregionene opplever sterk vekst og har vesentlige planleggingsutfordringer, både fysiske og sosiale. Bypolitikken har i de nordiske landene lenge vært svært ulik i innhold og organisering. Trendene går her *fra* at man primært er opptatt av

byutforming på den ene siden og sosial segregasjon på den andre, *til* et sterkere fokus på bysystemer, byenes funksjonsevne og deres rolle i økonomisk sammenheng.

De siste årene har man i det europeiske samarbeidet søkt å definere og klassifisere urbanstrukturer, landskapstyper, miljøverdier, osv. slik at situasjonen i de enkelte land og regioner lettere kan sammenliknes. Det vil kreve en betydelig forskningsinnsats å skape et godt underlag for en EU-politikk på dette området, da forskjellene mellom landene er betydelig, både når det gjelder samfunnsforhold, verdisyn, fagtradisjoner og forvaltningsstrukturer. Det er viktig at nordiske fagmiljøer deltar aktivt i dette arbeidet, fordi det ellers er en fare for at de sentraleuropeiske perspektivene blir for dominerende. I dette ligger det en oppgave for Nordregio, som en forbindelse mellom det europeiske og det nordiske.

Nordregio vil følge med i policyutformingene på planleggingens og bypolitikken område i den nordiske land og innen EU. Vi vil analysere og bidra med komparative perspektiver til utviklingen av landenes plansystemer og -politikk, samtidig som vi vil søke å fremheve de forhold som er spesielt nordiske i en europeisk sammenheng. De nordiske byene er små, og det er langt mellom dem. Dette gjør at de også får andre funksjoner enn i mer tettbefolkede land. Det er derfor nødvendig å analysere de nordiske bysystemenes særtrekk og mulighetene for å utvikle partnerskap mellom by og land i en nordisk sammenheng.

Dersom vi skal kunne få til en bærekraftig samfunnsutvikling, er det åpenbart at planleggingen og bypolitikken må spille en viktig rolle. Nordregio vil derfor virke for en økt forståelse av miljøaspektenes nye rolle og betydning i forhold til planleggingens oppgaver og muligheter, samt bidra til en operasjonalisering av begrepet *balansert og bærekraftig regional utvikling*.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Study Programme on European Spatial Planning

Oppdragsgiver: EU-kommisjonen, DG Regio

Nordregio var koordinator for ett forskningsprosjekt som omfattet alle medlemslandene i EU. Arbeidet bestod i å

- etablere en fungerende koordineringsgruppe bestående av Nordregio og dess partnere fra Frankrike, Nederlandene, Italia og Spania,
- etablere et kommunikasjonsnettverk mellom alle involverte parter (15 medlemsland, over 200 forskere, DG Regio, eksterne sakkunnige),
- koordinere forskningsaktivitetene i avsikt å produsere sammenlignbart materiale, organisere tre internasjonale konferanser samt produsere prosjekts sluttrapport.

Stadspolitikk og urbanforskning i Norden

Oppdragsgiver: Nordregio og Nordisk embetsmannskomite for bygg- og boligspørsmål

Prosjektet gir en oversikt over de nasjonale trendene innen bypolitikken i Norden og over den nordiske bypolitiske forskningen, og peker på framtidige kunnskapsbehov.

Innenfor den rammen som her er trukket opp, er et stort antall problemstillinger aktuelle. Hva Nordregio vil kunne ta tak i de neste tre årene, avhenger av finansieringsmulighetene. Det forsknings- og utredningstema vi vil prioritere når det gjelder bruken av basisfinansieringen fra Nordisk Ministerråd, er *bysystemene og deres forandring*. Innen denne oversikten inngår problemstillinger knyttet til

- Urbaniseringsprosesser og bystruktur i Norden i forhold til øvrige Europa, byenes regionale rolle og betydning.
- Forutsetningene for en bærekraftig utvikling av byene og for utvikling av polysentriske bystrukturer i Norden.
- Forvaltningen av byregioner og mulighetene for et mer helhetlig territorielt syn innenfor funksjonelle regioner, inkl. utvikling av partnerskap mellom by og land.

Vi vil arbeide videre med det som har vært vårt fokus i forrige periode, dvs. utviklingen av den europeiske romlige politikken og de nordiske plansystemene. Et nytt element her er den geografiske utvidelsen av den europeiske plandebatten som følger av at Europarådet har tatt opp disse problemstillingene. Et område som vi tror blir viktigere over tid i både i Europa og i Norden, og som vi derfor også vil prioritere, er kultur- og naturmiljøet som ressurs for økonomisk utvikling.

Innen feltet planlegging og bypolitikk vil vi arbeide både med FoU, undervisning og formidling. URSA 2001 vil ha utviklingen i de nordiske storbyregionene som tema. SIRIUS-kursene vil reflektere helheten i den romlige policyutviklingen i EU. Vi håper videre å kunne etablere et prosjekt som gjennomføres av et nettverk av planleggere fra mellomstore byer i Norden. Vi vil også gjennomføre flere oppdragsfinansierte kurser, bl.a. for planleggere i de baltiske land og for kulturmiljøforvaltningen i de nordiske land. Dette ønsker vi å komplettere med seminarer og konferanser på aktuelle temaer. Sammen med publiseringsaktiviteten vil dette bidra til å utvikle faglige nettverk og dermed skape en bedre faglig plattform innen disse politikkområdene.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

European Spatial Planning Systems

Oppdragsgiver: Nordregio

Prosjektet har omfattet en internasjonell konferens rörande nordisk planering, tre konferenser om planering och rumslig utveckling i Östersjöregionen, ett specialnummer för facktidskriften Built Environment och tre rapporter om temaer i den internationella debatten om planläggning och rumslig utveckling.

Sverigestudiene

Oppdragsgiver: Miljödepartementet, Stockholm

Det har de seneste årene være framlagt fem studier av Sveriges framtidige romlige utvikling. Oppdraget er å sammenlikne studiene og diskutere dem ut fra deres ideologiske bakgrunn og den internasjonale debatten om romlig utvikling.

Uppsalaregionens framtid

Oppdragsgivere: Landsting, länsstyrelse og kommuner i Uppsala län

Det pågår en intens diskusjon om framtidige regionale forvaltningsstrukturer i Sverige. Som underlag for debatten i Uppsala-regionen utarbeidet vi en oversikt over regionaliseringsdiskusjonen og pekte på erfaringer fra tilsvarende regioner i andre land.

3.3. Regionalpolitikk og regional næringspolitikk

Globaliseringen og den økende økonomiske integrasjonen leder oss mot en utvikling med få romlige barrierer for økonomisk aktivitet. Globaliseringen er en av de viktigste prosessene som berører nasjonalstatene og regionene. Økende konkurranse mellom

regioner og begrensninger av landenes økonomiske handlefrihet er, sammen med de demografiske rammebetingelsene, noen av de viktigste parametere i den framtidige regionale utviklingen.

Vinnerregionene vil sannsynligvis ha en kombinasjon av sterke sosiale nettverk, foretak i vekstnæringer, gode kommunikasjoner og høyt kompetanse. De nordiske landene bør ha gode forutsetninger for å utnytte de muligheter som dette gir. Samtidig reiser denne beskrivelsen spørsmålet om i hvilken grad den romlige utviklingen lar seg påvirke ved hjelp av politikk og virkemidler. Det er derfor viktig å følge opp den politikk som er ført og vurdere virkningene av denne, og å bedømme hvordan den romlige utviklingen kan møtes av myndigheter på ulike nivåer.

En form for romlig politikk har fått økt betydning de seneste årene er *regionbygging*, dvs. former for styrking av det regionale nivået. Dette skjer både innen land og over landegrenser. Etter den kalde krigens avslutning er flere nye samarbeidsorganisasjoner etablert med deltakelse fra de nordiske land, og i Barentsregionen er regionale myndigheter til og med tildelt en utenrikspolitisk rolle i samarbeidet. De siste årene er transnasjonale og interregionale samarbeidsprogrammer i Norden og nærområdene blitt tilført vesentlige ressurser i form av Interreg-programmer. Åpningen av Øresundsbroen åpner nye perspektiver for en funksjonell integrasjon mellom Danmark og Sverige. Færøyene har startet en prosess mot selvstendighet. For Nordregio er det en interessant oppgave å studere disse prosessene og evaluere resultatene av dem. Framover vil vi utvikle det utenrikspolitiske perspektivet, blant annet gjennom oppfølging av innholdet i EUs nordlige dimensjon og de nordiske fellesinteressene i dette.

Politikken for regional næringsutvikling fokuserer mer enn før på de regionspesifikke forutsetningene. I den lærende økonomien er kunnskap den viktigste ressursen og læring den viktigste prosessen. Til tross for at informasjon i dag flyter nærmest friksjonsfritt over store avstander, er en tydelig regional komponent i dette. Kunnskapsutveksling skjer i nettverk mellom forskere så vel som i nettverk innen og mellom foretak. Og jo mer denne *networking* handler om innovasjon, desto mer

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Institusjonelle forutsetninger for regional utvikling

Oppdragsgiver: Nordisk embetsmannskomiteé for regionalpolitikk

Dette er et femårig forskningsprogram. Et forprosjekt ble gjennomført i 1999. Her ble det utarbeidet fire scenarier for regional utvikling med hvert sitt utgangspunkt: Økonomisk globalisering, sosial utvikling, informasjons- og kommunikasjonsteknologi og miljømessige utfordringer. Selve forskningsprogrammet startet i 2000 med tre prosjekter.

komplekst er informasjonsinnholdet – og dermed øker også nærhetens betydning. Paradoksalt nok får dermed regionene *økt* betydning i globaliseringens tid. Hensynet til nasjonal verdiskaping krever derfor en regionalt basert utviklingspolitikk. Betydningen av *miljøfaktorer* i vid forstand tillegges her stor vekt, dvs. kulturelle nettverk, bevaring av natur- og kulturarven og utnyttelsen av miljøfaktorene som konkurransemessige fortrinn. Kravene til at nærings- og regionalpolitikken samtidig skal stimulere en langsiktig bærekraftig utvikling reiser en hel rekke spørsmål når det

gjelder integrasjonen mellom politikkområder der det tradisjonelt har vært sterke målkonflikter. For Nordregio er det viktig å analysere den regionale næringspolitikken og dets virkemidler – både de nasjonale og EU-programmene – på en måte som muliggjør at land og regioner kan sammenlikne seg med og lære av hverandre.

De *sosiale aspekter* av de regionale utviklingen vil sannsynligvis fange ny interesse de neste årene. Dels skyldes dette den demografiske utviklingen i Norden så vel som i de fleste EU-landene, der balansen mellom yrkesaktive og –passive på få år vil forandres og der de regionale konsekvensene av redusert folketall i perifere regioner kan forventes å reise nye problemstillinger knyttet til velferd og tjenesteyting. En annen viktig faktor er utvidelsen av EU. Dels vil dette medføre at en hel rekke nye land kommer inn i det felles EU/EØS-arbeidsmarkedet, dels medfører det at utviklingen i Sentral- og Øst-Europa internaliseres i de vestlige landenes politikk i sterkere grad enn hittil. For Norden er utviklingen i Østersjøregionen, Barentsregionen og Russland av særlig betydning.

Innen dette brede interessefeltet kan en rekke ulike prosjekter startes. For Nordregio vil finansieringsmulighetene bety mye. Gjennom basisfinansieringen fra Nordisk Ministerråd har vi et godt grunnlag. De ressursene vi tildeles herfra vil særlig bli brukt til å studere *den økonomiske globaliseringen og betydningen av den stadig sterkere internasjonale integrasjonen*.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Evalueringer av strukturfondsprogrammer – ex ante, halvtid og ex post

Oppdragsgivere: Programmene og nasjonale myndigheter i berørte land

Nordregio har deltatt i et stort antall evalueringer av strukturfondsprogrammer:

- Regionale programmer (mål 1, mål 2, mål 5b, mål 6) i Danmark, Finland og Sverige
- Mål 4-programmet i Sverige
- Mål 5a fisk-programmet i Sverige
- Interreg IIA-programmer i Finland, Norge og Sverige
- Interreg IIC-programmet CADSES (Tyskland, Østerrike, Italia, Ungarn, Hellas)
- Interreg IIIA-programmer Finland-Norge-Sverige, Finland-Estland og Finland-Russland,
- Interreg IIIB-programmer for Østersjøen, Nordsjøen og Nordlig periferi.

I de fleste av disse prosjektene har vi arbeidet sammen med eksterne forskere og konsulenter, som hovedleverandør eller som underleverandør til andre.

Prioriterte temaer vil være:

- Betingelser for læring som grunnlag for innovasjon i nordiske land og regioner, internasjonaliseringen av produkt- og arbeidsmarkeder og nye regionale mønstre i den økonomiske arbeidsdelingen.
- Romlige sider ved EUs politikk. Stikkord her er betydningen av *Northern Dimension*, utvidelsen av EU, utviklingen av EMU og Schengenavtalen, endringer i konkurransereglene og strukturfondene, samt omlegging av landbrukspolitikken og konsekvenser for landbruks- og landsbygdpolitikken i de nordiske land.
- Regionaliseringsprosesser i Europa og utviklingen av selvstyreordninger i Europa og Norden.

Vi vil videreføre vårt arbeid når det gjelder utvikling av regionalpolitikken og de regionalpolitiske institusjonene i EU/EØS-landene og i kandidatlandene. I dette ligger problemstillinger knyttet til hva slags spillerom nasjonalstatene i Norden har, hvordan offentlig politikk kan stimulere endogene prosesser, utvikling av bedre verktøy for regional analyse, samt evaluering og metodeutvikling for gjennomføring av programmer for regional utvikling.

På oppdrag fra Nordisk embetsmannskomiteén for regionalpolitikk (NERP) gjennomfører Nordregio, i samarbeid med en rekke nordiske forskergrupper, et forskningsprogram om *institusjonelle forutsetninger for regional utvikling*.

Også på det regionalpolitiske området ønsker Nordregio å ha en rolle som møteplass og arena for forskere og praktikere fra ulike land og regioner. På undervisningssiden står URSA sentralt når det gjelder Norden, mens SIRIUS har et europeisk siktemål. Begge disse kurstilbudene vil handle om bredden i de romlige problemstillingene. I tillegg vil vi arrangere seminarer og konferanser, knyttet til FoU-prosjekter eller som selvstendige oppdrag. På formidlingssiden forøvrig vil vi utnytte våre egne rapportserier, Internett, *North* og *Bifröst* – samt publisere gjennom tidsskrifter og andre institusjoners publikasjoner.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Dynamics of Rural Areas

Oppdragsgivere: DG Research og Nordregio

Et EU-prosjekt der forandringer og forandningsfaktorer på de europeiske landsbygden analyseres. Nordregio har ansvar for de svenske casestudiene.

Milieux

Oppdragsgivere: Northern Periphery Programme, Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nordregio.

Et komparativt prosjekt som analyserer det lokale foretaksmiljøets betydning for næringsutviklingen i et antall lokalsamfunn i Finland, Norge, Skottland og Sverige. Nordregio har ansvaret for de norske casestudiene og for den komparative statistiske innledningsstudien.

Mobilitet og regional utvikling

Oppdragsgiver: Regionalpolitiska utredningen

En analyse av årsaker til og drivkrefter bak de regionale flyttemønstrene i Sverige, publisert som en del av den regionalpolitiske utredningen (SOU 2000:36).

3.4. Bærekraftig utvikling og miljøspørsmålenes plass i planlegging og regionalpolitikk

Miljøproblemene er samfunnsproblemer. Der er samfunnets normale måte å fungere på – politikk, planlegging, teknikk, livsstil, kultur – som skaper både positive og negative effekter for naturen og for de romlige mønstrene. Begrepet *bærekraftig utvikling* oppsto ut fra diskusjonen om de globale miljøtruslene og deres kopling til den økonomiske og sosiale utviklingen. Ofte tolkes *bærekraftig utvikling* som tradisjonelt miljø- og naturvern. Dette er for snevert. Utfordringen er å skape en utvikling som samtidig er økonomisk, sosial og miljømessig bærekraftig. Både den nordiske landene og EU har uttrykt en tydelig politisk støtte til dette perspektivet. Arbeidet med å definere hva dette innebærer i praksis og å gjennomføre tiltak innen ulike sektorer og virksomheter har startet, men her gjenstår store utfordringer.

De nordiske landene har en lang tradisjon for fysisk planlegging, miljøplanlegging og miljøforvaltning, særlig på lokalt nivå. Miljømessige *konsekvensanalyser* ved større utbyggingstiltak er et krav i alle land. På EU-nivå er det tatt initiativ til felles direktiver om konsekvensanalyser, og nye arbeidsformer er under utvikling for romlig planlegging, territoriell konsekvensanalyse og strategisk miljøbedømmelse av planer og programmer. Å vurdere betydningen av dette med et komparativt perspektiv er et interessant arbeidsområde for Nordregio.

Miljøperspektivene og kravet til en bærekraftig utvikling skal *integreres* i alle politikkområder, inklusive fysisk planlegging og regional utviklingsplanlegging. Hva en slik integrasjon innebærer i praksis, er imidlertid ikke klart. Innføring av et nytt styrende perspektiv vil utfordre personers og profesjoners verdensbilder, roller og maktrelasjoner. Spørsmålet er hvordan planleggingsrutiner kan endres, beslutningsunderlag forbedres og nye analyseinstrumenter utvikles.

Det er behov for å analysere de spesielle forutsetningene som finnes i de nordiske landene når det gjelder implementeringen av en politikk for bærekraftig utvikling. Nordiske regioner er preget av lav befolkningstetthet, spedt bosetting og i noen

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Nordisk nettverk for miljøkonsekvensanalyser, strategiske miljøvurderinger og regional utvikling

Oppdragsgivere: Nordisk embetsmannskomite for miljø, Nordisk embetsmannskomite for regionalpolitikk, Nordregio

Nordregio har fått i oppdrag å drive nettverket. I dette inngår et elektronisk nyhetsbrev (*Nordic EIA Newsletter*), arrangere konferanser og seminarer og ta initiativ til strategiske forskningsprosjekter på feltet.

MKB-systemen i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige – lagstiftning, prosesser och handledningar

Oppdragsgivere: Nordisk embetsmannskomite for miljø, Nordisk embetsmannskomite for regionalpolitikk, Nordregio

Med utgangspunkt i EU-direktivet 87/11 analyseres de nordiske landenes systemer for konsekvensanalyser. Spesielt studeres hvordan konsekvensanalysekravene er innplasert i forhold til annen miljø- og markanvendingslovgivning.

tilfeller en sterk avhengighet av naturressurser. De institusjonelle og kulturelle forholdene er også spesielle. Hva innebærer *bærekraftig regional utvikling* i et nordisk perspektiv og med nordiske forutsetninger? Hvilke målkonflikter er det mellom økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljøkonsekvenser? Kreves det institusjonelle reformer for å forene disse hensynene?

En kompletterende tilnæringsmåte er å reise spørsmålet om miljøforholdenes betydning for en positiv regional utvikling, og under hvilke forutsetninger bevaring av naturmiljø og kulturmiljø kan bli viktige som *konkurransesfaktorer*. En problemstilling som er spesielt aktuell i de nordlige og vestlige delene av Norden, er spørsmålet knyttet til forvaltning av naturressurser i området som er særlig avhengige av dem.

Også på dette arbeidsområdet vil bredden i vårt arbeid bli avgjort av våre oppdragsgivere. Basisfinansieringen fra Nordisk Ministerråd vil bli konsentrert omkring problemstillinger knyttet til *målkonfliktene mellom sektorpolitikker og kravene til en bærekraftig utvikling*. Prioriterte temaer vil være:

- Forutsetninger og hindre for integrasjon av miljøspørsmål i fysisk planlegging og regional næringsutvikling på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, inkl. oppfølging av de nordiske landenes konsekvensanalysekrav og deres effektivitet.
- EUs miljøpolicy og dens betydning og gjennomføring i en nordisk institusjonell og romlig sammenheng, inklusive analyser av implementeringen av EUs direktiv om konsekvensanalyser av visse planer og programmer.
- Metoder for gjennomføring av konsekvensanalyser i programmer for regional utvikling, på programnivå så vel som på prosjektnivå. Hvordan miljøhensyn og konkurransekraft kan integreres.

Nordregio har i årene 1999-2000 hatt i oppdrag å drive et nordisk nettverk for miljøkonsekvensanalyser, strategiske miljøvurderinger og regional utvikling. Oppdraget har bl.a. betydd at vi har utgitt et eget elektronisk nyhetsbrev og arrangert flere seminarer og konferanser. Vi ønsker å videreføre deler av dette arbeidet.

Også på dette området legger vi vekt på å kunne arbeide i bredden med formidlings- og undervisningsaktiviteter. Problemstillinger knyttet til bærekraftig utvikling finnes med i våre kurstilbud URSA og SIRIUS, og nyheter fra policyområdet og fra forskningen vil bli formidlet gjennom Internett, tidsskrifter og rapporter. Nordregio som arena for erfaringsutveksling mellom landene og mellom forskere og praktikere vil bli videreført.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Mobilitet på arbeidsmarkedet

Oppdragsgiver: Nordregio

Arbeidskraftsmobilitet er studert i alle fem nordiske land ved hjelp av aktivitetsrater og bruttostrømmer inn og ut av ulike delsegmenter på arbeidsmarkedet. Hovedstadsregionene er sammenliknet med nasjonale gjennomsnitt. Et paper kalt *Competitive Regions* ble presentert på RSA-kongressen i august 2000.

4. Organisering

4.1. Personalet

Personalet er enhver kunnskapsorganisasjons fremste ressurs. I og med vårt internasjonale og komparative perspektiv er personalsammensetningen spesielt viktig.

Det er nødvendig å rekruttere forskere som er langt framme i fronten innen sine respektive spesialområder, som til sammen dekker bredden i de romlige problemstillingene, og som til sammen gir en god oversikt over forvaltningen i de aktuelle landene. Nordregio vil derfor, også i fortsettelsen, legge stor vekt på en god balanse i staben når det gjelder fagområder og nasjonalitet. Å sikre en god sammensetning på dette området er viktig både for kvaliteten i vårt arbeid og vår konkurransekraft i de aktuelle landene. En flernasjonal stab er i seg selv med på å sikre den nordiske relevansen og nytten.

Vi vil også ivareta kjønns- og likestillingsmessige aspekter ved virksomheten, i tråd med Nordisk Ministerråds policy.

En utfordring framover er å etablere bedre rutiner for institusjonell læring og akkumulering av erfaringer. Dette er spesielt viktig for et nordisk institutt, der alle medarbeider har tidsavgrensede kontrakter og turnoveren alltid vil være stor.

4.2. Prosjektrettet organisering

Den viktigste interne organisatoriske enheten ved Nordregio er *prosjektet*. All faglig aktivitet er prosjektorganisert, og prosjektledelsen skifter mellom medarbeiderne. Som hovedregel har alle prosjekter flere medarbeidere, og alle medarbeidere arbeider med mer enn ett prosjekt.

Nordregios policy er at det ikke skal skje kryss-subsidiering mellom ulike prosjekter og oppdragsgivere. Gjennom prosjektorganiseringen sikres oversiktighet i ressursallokeringen.

Prosjekteksempler fra programperioden 1998-2000

Regionala tillväxtavtal

Oppdragsgiver: Näringsdepartementet

Evalueringsprosjekt av et omfattende forsøk med *regionala tillväxtavtal* i Sverige.

Regionale utviklingsprogrammer

Oppdragsgiver: Kommunal- og regionaldepartementet

Evalueringsprosjekt av det norske systemet for regionale utviklingsprogrammer.

4.3. Nettverk og arena for samarbeid

Nordregio arbeider i nettverk. Gjennom en internasjonal sammensatt stab og med forsknings- og undervisningsprosjekter der flere ulike profesjoner og land er representert, sikres tilknytning til fagmiljøer i mange land. Nettverkene består av fagfolk som har sitt virke innen forvaltningen så vel som i forsknings-, utrednings- og undervisningsinstitusjoner. Internasjonale nettverk har i dag stor betydning, fordi drivkreftene bak den romlige utviklingen i økende grad er internasjonale, fordi politikk og planlegging på dette området blir mer internasjonal og fordi virkemidlene har en tendens til å utvikle seg parallelt i flere land. I tillegg gir internasjonale erfaringer perspektiver på egen virksomhet som vanskelig kan vinnes på andre måter.

Nordregio arbeider i nettverk både innen Norden og med institusjoner i andre land. Nettverksorganisering er en del av den internasjonale prosjektvirksomheten. Dette er ofte den eneste farbare vei for å kunne kombinere flernasjonalt overgripende problemstillinger med den nødvendige detaljkunnskap om forholdene i de enkelte land og regioner. Gjennom et tett samarbeid med FoU-institusjoner i Norden og i andre aktuelle samarbeidsland stimulerer vi det nordiske samarbeidet og blir konkurransedyktige mht. internasjonale oppdrag. Sammen med våre partnere står Nordregio i fremste rekke for å få oppdrag fra internasjonale organisasjoner, bl.a. ved at vi dekker den nordiske delen av internasjonale prosjekter.

Å bringe sammen forskere fra ulike land, som arbeider på samme fagområde med nasjonale problemstillinger og hver for seg har sin forskning finansiert nasjonalt, er en produktiv form for komparative prosjekter. Nordregios rolle er å bidra med den tilleggsfinansiering som gjør samarbeidet mulig, og å publisere resultatene i våre rapportserier - der komparative perspektiver er i fokus.

Nordregio ser også som en oppgave å være en arena der personer som arbeider med forvaltning og forskning møtes. Dette oppnår vi gjennom å arrangere kurser, konferanser og seminarer rundt internasjonalt aktuelle temaer. Gjennom de lengre kursene – med opp til tre ukers varighet – bidrar til vi at det kan knyttes varige kontakter mellom personer som har de samme faglige interesser. Også våre egne organer har denne funksjonen: Gjennom Nordregios styre og ekspertråd, samt i de styringsgrupper vi etablerer for forskningsprogrammer og -prosjekter, skapes også langsiktige samarbeidsrelasjoner hvis nytte går langt ut over den formelle rollen disse organene har for Nordregios virksomhet.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Regionalisert innovasjonspolitik

Oppdragsgiver: Nordregio

Prosjektet fokuserer på romlige aspekter ved læring i økonomien, dvs. hvordan kunnskap forvaltes i næringer og regioner. En workshop om *Cluster Policies* er gjennomført og en søknad til EUs 5. rammeprogram utarbeidet. Forskere fra Norden og fem andre EU-land deltar.

4.4. Basisfinansiering og oppdragfinansiering

Nordregios virksomhet er delvis finansiert av Nordisk Ministerråd gjennom basisbevilgingen, og delvis oppdragsfinansiert prosjekt for prosjekt. Basisfinansieringen har hittil vært på om lag 50% av inntektene.

Basisbevilgningen disponeres av Nordregios styre med bakgrunn i en kontrakt med Nordisk Ministerråd ved Nordisk embetsmannskomiteé for regionalpolitikk (NÄRP). Bruken av basisfinansieringen konsentreres til instituttets kjerneområder, dvs. de områder som er identifisert som spesielt interessante i arbeidsprogrammet og til aktiviteter av langsiktig karakter og infrastrukturkarakter. Blant slike oppgaver er databasearbeidet, det nordiske etterutdanningskurset URSA og kunnskapsformidlingen. Ved hjelp av basisfinansieringen kan vi selv ta initiativ til komparative prosjekter som utføres i samarbeid med forskere i de andre nordiske land. Basisbevilgningen anvendes også til dekning av de særlige kostnader som følger med det å være et nordisk institutt, til kompetanseoppbygging på kjerneområdene og til forprosjekter.

Basisfinansieringen er avgjørende for undervisning og kunnskapsformidling, og for vår rolle som møteplass. Det er disse aktivitetene som mye av den nordiske nytten bygger på, og som har Nordisk Ministerråd som naturlige oppdragsgiver. Basisfinansieringen er også avgjørende for arbeidet med de langsiktige perspektivene, da det er ved hjelp av denne at de sentrale linjene i Nordregios virksomheten kan sikres.

Oppdragsprosjekter kan gjelde både forskning, utredning, undervisning, formidlingstiltak og seminarer/konferanser. Her kan vi arbeide med et bredere perspektiv, tematisk så vel som geografisk.

Oppdragsprosjektene og de basisfinansierte prosjektene skal bygge opp under hverandre. Oppdrag for enkelte land eller regioner gir oss kunnskap om disse regionene til glede for andre prosjekter. Vi søker å tilføre komparative perspektiver uansett hvem oppdragsgiver er.

Samfinansiering mellom basisbevilgningen og andre oppdragsgivere er i mange sammenhenger ønskelig og nødvendig. Basisfinansieringen brukes imidlertid ikke til subsidiering av oppdragsprosjekter. Spesielt restriktive er vi når det gjelder oppdrag vi har fått i konkurranse med andre.

Prosjekteksampler fra programperioden 1998-2000

Competitiveness, localised learning and regional development policies

Oppdragsgiver: Nordregio

Prosjektet beskriver hvordan den økonomiske globaliseringen har endret de tradisjonelle høykostnads-landenes og industriregionenes konkurransevilkår. Målet er å vurdere struktur- og regionalpolitikkenes innsats når det gjelder institusjonsbygging, kompetanseheving og nettverksbygging. Arbeidet utføres av et nettverk av forskere fra de nordiske land.